

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ

יסבב

אדמת חם (מסע מצרים) ים סוף, חדר ים תימן -
מזרח הודו כלו, ארץ החרשה אוסטרליא
ותשובתו הרמתה ירושלים עה"ק תובב"א.

הארצות אשר סבבתי ותרתי ארבע שנים ותשעה ירחים וכתבתי על הספר לזכרון
מצב ותואר אחינו ועמינו, המוסרי התורי והמדיני, ואת העוברות והמוצאות אותם
מאז עד היום, ונלוח אליהם ספורים וענינים תורנים וחקירות והערות ישרות וציוני
רשימות מצבות עתיקות והערות עליהם, ושירי קדש ובקשות ומעשים נפלאים,
דבר השווה לכל נפש. נעשה על מהרת לשוננו הקדושה, רבים ישוטטו בם ויתענגו
על רוב טובם. אקוה כי רוב דבריו יהי רצוי לרוב אחיו ולישועתך קויתי י"י

מעוז ישועות

יעקב ספיר הלוי

מתושבי ירושלים עה"ק תובב"א.

בשנת רני ושמחי לפ"ק.

חלק ראשון.

יוצא לאור בפעם ראשונה

ע"י חברת

מקיצי נרדמים.

Iben Safir.

Lyck, 1866.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins *M'kize Mirdamim*
(L. Silbermann.)

Schnellpressendruck von Rudolph Siebert in Lyck.

33V, 61

42

* 17
218

ספרים

היוצאים לאור בפעם ראשונה

ע"י חברת

מ. ק. י. צ. י. נ. ד. ד. מ. י. מ.

תחת השגחת ראשי החברה:

משה מונטיפיורי בלאנדאן,

שמואל דוד לוצאטו בפאדובה,

אברהם הכהן (המכונה ד"ר אלברט כהן) בפאריז,

מתתיהו שטראשון בוויילנא,

אליעזר הלוי (המכונה ד"ר לעווט) בברייטאן,

אליעזר ליפמאן וילבערמאן בליק.

שנה שניה תרכ"ה — תרכ"ו.

Iben Saffr.

Lyck, 1866.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'kize Nirdamim.

(L. Silbermann.)

Schnellpressendruck von Rudolph Siebert in Lyck.

הזהרה.

אני מזכיר לכל אחב"י בכל מקום שהם ולכל האדם הנברא בצלם אלהים שכתוב בתו"ק לא תסג גבול רעך (דברים י"ט י"ד) ונשנה בארור מס יג גבול רעהו (שם כ"ז י"ז) וגם מדינא דמלכותא דינא קשוט לכל יושבי על מדין לבלי יוסג גבול מספרים חדשים אשר מוציא המחבר בעצמו שלא ברשותו. ולכן אני מזהיר בזה ששום אדם בעולם לא ירהיב בנפשו להדפיס ספרי זה בין בל"ק ובין להעתיקו לשאר לשונות, כי אני עתיד בעזה"י להעתיקו בקרוב גם ללשונות אחרות, בלתי קחת רשיום מפורש מאתי כמשפט והזכות הזה הוא לי כל ימי חיי לאורך ימים ובחיי בני שיחיו.

וגם אני מודיע ברבים שכל הספרים היוצאים מתחת ידי בזה הם תתומים בלתי בכתב ידי כזה.

ה ק ד מ ה.

אתי ורעי! אלופי ומיודעי! הנה שמעתי בקולכם נמצאתי לאשר בקשתוני לכתוב על הסדר את אשר ראיתם בספר זכרונותי (מפוזר ומפורד) זכרון מסעותי בארבע שנה ותשעה ירחים אשר סבבתי בגלותי במצרים, ים סוף תימן הודו המזרחית עליונה ותחתונה ומדינות אויסטראליא מיום צאתי מירושלם י"ג תמוז תר"י עד שובי אליה לשלום ט"ו אייר תרכ"ד. ואנכי לא אצתי למלאות רצונכם כי רבו עלי המלאכות ומדת ימי טפוחות. רובם יגון ואנחות לשבר רעבון בית יעקב ולתת חלק לה' העונה אותי ביום צרתי. וכי מששתי כל כלי ולא אמצא בם דבר חכמה ומדע הראויות לבא בקהל ה' ולמה זה הבל איגע? אבל כי חזקו עלי דבריכם ואמרתם: „מצאנו בהם תועלויות טובות עם אלהים ואנשים היאות לבא בקהל קדושים. ואם קטון הוא בעיניך רב בעינינו ולעיני אנשים בערכנו כלמדינו מהם ידיעות רבות נאותים לדעת לכל יוצאי ירך יעקב אבינו הזקן ולכל דת ותורת ישראל סבא!“ למענכם קרבתי אל המלאכה. ויעבוד יעקב בלתי והנה מתלאה בשעה שאינה לא יום ולא לילה אישון חושך ואפלה ובחפזון בלי מחון. וקרבתי הנפרדים עצם אל עצמו והיו לאחרים כגולם וצלמו. ועל כן אל תביקשו ממני גדולות ולא תחפשו בספרי המליצות והגיונות או דברי חכמות נצורות ורמות. ואתם ידעתם את אחיכם כי קטון יעקב. אינו לא חכם ולא חוקר לא רב ולא בוקר מלמד אנכי וסופר ולא למדתי חכמה ודעת נכונים אמצא? ידעתי כי לא אמצא ידי ורגלי בין החכמים ובהבל פיהם ישרפו גליוני ואכזה בגחלתם. אך לעשות רצונכם חפצתי ועליכם להגן בעדי. ואקרב אל המודעה ואומר:

יען כי בגלותי זאת הייתי שלית מירושלם עה"ק ת"ו בתואר חכם רב או מורה והיה במקומות שעברתי עליהם מהם כבודני ומהם הקילוני. ודעתו של אדם לכבד מכבדיו ולהקל מקיליו. השוחד מעור עיניו והמתן מכהה את שניו. לזאת אגיד לכם כי בטרם קרבתי אל המלאכה שמתי לנגד עיני נר לרגלי מאמר חז"ל בב"ר פ"ז וז"ל: „שאלה מטרוניתא את ר' יוסי אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומו והוא עושה דבר זה? (לנוס מאשת אדוניו אשר אהו בבית) הוציא לפניה ספר בראשית והתחיל קורא לפניה מעשה ראובן ובלהה מעשה יהודה ותמר אמר לה ומה אלו שהם גדולים וברשות אביהם לא כסה עליהם הכתוב זה שהוא קטון וברשות עצמו על אחת כו"כ? הורונו חז"ל אשר תוה"ק לא חסה לכסות דבר פשע גם על אחינו בשרינו ולהעלים ולכבוש דבר אמת אם כנים הדברים. גם מצוה לספר בצדקת וישרת לבב כל איש אבינו או אחינו.

ולא נאמר שזה כמחניף או מגדיל לתועלתנו או הפארת אומתינו. וכן מצינו לכותבי הדורות בחזון קדש גביאנו הראשונים והאחרונים בתלמוד ובמדרשים (לא אציין עליהם כי ידוע לכל קורא בהם) לא מנעו מלספר צדקת הצדיקים מגדולת מעשיהם ויקרת מופתיהם. כן לא כחדו תחת לשונם מלהגיד אם שמץ דבר נמצא בם (במקרה) אף על גדולי ישראל נזר הקדש ותפארתם בלי משא פני גדול ושוחד אהבת אחיהם ועמיהם לא עורה עינם האמת ואנכי לא אתפאר (חלילה לי) שבדרכיהם הלכתי ולא נטיתי מעקבותיהם אף שעל? ומי זה יעשה בנפשו שקר לעשות כמעשיהם. ודבר ה' בפיהם אמת ואנחנו רק כתמורים מתחממים באוכף שלהם. על כן לא לבי נפתה עלי שלבי זך ונקי מבלי נטות אחרי מיטיבי ומכבדי ולסור מבטי ממריעי ומקילי ואיך ישא בעיני בן אנוש הרעות והטובות במאזנים יחד. אך אבטיח לכם כי לא התרחקתי הלאה מדרך הזה ולא ספרתי דברי רק באשר הוא בלי נטות לפנייתי. לא נשאתי פני מיטיבי ולא טפלתי עון על מריעי. תארתי כל מקום וכל איש באשר הוא שם לנגד עיני וה' אלהים אמת ינחני בדרך אמת.

ואם גם אחרי המודעה הזאת יבא מי שהוא ויאמר: „ולא היא! נדבה או כבוד רצה מהם ולא נתנו לו!“ אף אני אומר לו: „ברוך אתה לה' שתלית העון בי ולא בעיר או משפחה או שבט מישראל“. כאשר כן מצינו לחז"ל (קדושין ע"ב א') „שוני' וגובי' וציצורא חבילתא דחביל ימא (מיוחסים הם). אר"פ והאידנא איערבי בהו כותאי. ולא היא איתתא הוא דבעי מינייהו ולא יהבו לי“ „ועי"ש בפירש"י וי"א ר"פ בעא מינייהו אתתא ולא יהבו לי“ לכך היה מוציא עליהם שמץ פסול וקשה בעיני לומר כן“ ועי"ע שם בתוס'. וראו נא כי רש"י ותוס' לא דחו זה הפי' בשתי ידיים (ואספוהו אתם) אבל אמרו וקשה לומר כן כי פשט לשון הגמרא וסוגיא דעלמא נוטה לזה הפי'. ודוגמתו בשבת ק"מ ב' אר"פ מאן דאפשר לי' למשתא שיכרא ושתי חמרא עובר על כל תשחית ולא היא כו' ופי' הרש"א בח"א „כי לטובת עצמו היה אומר כן לפי שהיה עושה שכר למכור“ וכן ב"מ ס"ב א' אר"פ שכראי לא פסיד חווי לא צריכנא (להתיר הריבית) א"ל ר"א מאי חזית דאזלית בתר דידך כו' וכלל גדול הוא מוטב לתלות הסרחון ביחיד מלדבר חועה לחייב להוציא לעז על הרבים (הן אל כביר לא ימאס) ואנא ידידי הקורא אם תכעוס עלי שקרבתי הפי' שהרחיקו רש"י ותוס' ז"ל (ה' יודע ועד כי לא במרד ובמעל ח"ו) אבקשך אל תוציא עלי את כל רוחך בחימה שפוכה. ואף אתה אמור עלי כאשר אמרו רש"י ותוס' על הי"א וקשה לומר כן ולא נהירא כו' ודיו. ואנכי חלילה לי לשנוא אותך בלבבי על זה ואשפטן לצדק. אך הראיתיך לדעת שהמרשא"ה ז"ל אשר עיני כבודו כבר חזו מ"ש רש"י ותוס' הנז' ובכל זה פי' בשבת הנז' מה שפירש ומה שלא נזכר בגמרא כלל שום רמז מזה. גם אתה סלח נא ומחל לעון יעקב סלה.

ועתה אודיעכם את אשר עשיתי לספורי אלה. ראשית ותכלית ספורי הוא רק מאחינו היהודים במקומות שעברתי עליהם כפי שדרשתי וחקרתי והתבוננתי היטיב על מהותם איכותם וכמותם אי מזה באו וגלגולי סבותיהם ומקריהם ואת אשר נודעתי מזה בעליל או מהגדה וספור בהתחקות על שרשיהם אותם זכרתי ורשמתי.

אם ראיתי דבר חדש או מוזר אספתי. ולפעמים למדתי מזה איזה הלכה או פשט או הבנה לזכרון חקתי. ואחריהם אם הביאני הענין זכרתי בדרך קצרה מאד גם מטבעי המדינות ודרכי הגוים אשר היהודים יושבים בקרבם. כי גם מזה יוצא לפעמים איזה תועלת לדורשי רשומות או לחוקרי קדמוניות. וכל אלה הדברים בררתי בלה"ק צח (כאשר חנני ה') לשון המקרא ובקצור נמרץ כאשר ינוע בכברה הנעתי כל לשון עודף ויתרון כי קשה עלי האריכות. ורעיונות משל וחידה אין עמדי. גם כי כבדה עלי ההוצאה והזמן יקר ביותר וכל מלה ומלה שקלתי בפלס מחירה. ואם משתוקא (בלשון) בסלעים תרין הלא במכתב בארבע ובדפוס בשמונה. ובזמננו כי רבו המבקרים בשישה עשר.

גם ספורי מהלך נסיעתי ומקרים ואסונים לא זכרתי בזה אחת מני אלף כי אם כל רגעי ימים יהיו לא ישפיקו לכתוב ולספר. ואפס קצה מנהם אשר נגעת בקצה עטי הוא רק לאות זכרון בין עיני לזכור חסדי ה' וצדקתו עם יעקב או להכיר ולהוקיר טובת איש חסד עמדי כאשר נצטוינו. ולכן לא תפללו למצוא בספורי אלה מבואות והקדמות ומליצות חדות לכל מעשה ומקרה ועל כל שעל וכדרך כף רגל (כאורח כותבי מסעיהם זולתי) כי אין מגמתי להרבות עלי הספר ולעבתהו (כהלצת כחו וניעו להרחיב הדרוש) רק לספירת דברים אשר בקשתם למצוא ממנו תועלת. ואקוה שכן תמצאו בס חפצכם. ולוא לא הצרכתי להעביר מנחה כזאת על פני לפניכם וזכיתי לשבת בבית ה' לבלות אלה הארבע שנים ותשעה ירחים (עלי היו כולנה!) בתצרות בית ה' בביהמ"ד כשאר אחי וחברי אשר בזמן הזה מלאו כרשם מעדנים בש"ס ופוסקים ונשארו טהורים ובדרך רחוקה לא היו והייתי זוכה לכתוב חרושי תוה"ק מאשר יחנן המחונן ית"ש או אז שמחתי לקראתכם להרחיב דברי. אך! לא בפטפוטי דברים כאלה אשר הם על אפי ועל חמתי. ואשר ידעתי מראש כי גם כבוד לא אנחל מזה. המתחסדים יקראו אחרי: מתחכם! והמתחכמים יחשבוני לפתי וסכל. ואני (ככל בן אדם כוזב בדעתו ושועה בשכלו) בעיני לא זה ולא זה. ידעתי ערכי עלי. גם לא אצפה למלאות ממחירו כסף באמתחתי בידעי כי מעט אנשים אשר כגילכם ימצאון לאסוף הספר הזה אתם. ולמה זה הכל איגע להרבות פטפוטי אמרים. על כן דלגתי מעיר לעיר וממדינה למדינה וקטפתי יונקותיהם מראש אמיר לאכול לשבעה ועזבתי הפרט והעוללות ולא אשיב ידי כבוצר על סלסלות. וערה אנא אחי ומיודעי! הנאמנים והנעימים הואילו נא וקבלו מנחת ספורי הקצרים האלה במנחה טהורה מסולת הצחות כלולה בשמן המליצה על מחבת הציורים והרעיונים. והחונן לאדם חן וכבוד יתן חני בעיניכם וחברכוני נפשיכם. גם נפשיכם תיקר בעיני ה'. ולישועתך קויתי ה'! תתן אמת

ליעקב ספיר הלוי סלה.

שמות האנשים המדינות והערים שבארצות הקדם כתבתי באותיות שכותבים אותם בערבי ולא כאירופיים. למשל העיר מיכה יכתבו האירופים מעקקע בטעות ואצלי העין פתח חזק ורחב כבערבי והקוף והכף יש להם שני מובנים וכן יחליפו צדי בסמך כמו העיר צנעא יכתבו האירופאים סינה בטעות כי המה העתיקו מספרים אחרים לפי מבטאם ואני כתבתי כפי שהם נקראים ונכתבים. וכן בכולם.